

Stanislava Barać (ur.), *Časopis Žena danas (1936–1940): Prosvjećivanje za revoluciju*, Beograd: Institut za književnost i umetnost, 2022, 463 str.

Institut za književnost i umetnost u Beogradu 2022. godine objavio je Zbornik radova pod naslovom *Časopis Žena danas (1936–1940): Prosvjećivanje za revoluciju*. Zbornik je nastao kao rezultat skupa održanog 2015. godine koji je imao za cilj da okupi istraživačice časopisa *Žena danas*. One su multidisciplinarnim pristupom predstavile sam rad časopisa, ističući značaj feminizma i mukotrpane borbe žena za njihova prava, stavljajući fokus prije svega na historiju antifašizma, odnosno na rad Antifašističkog fronta žena Jugoslavije. Zbornik je podijeljen na četiri cjeline i sadrži ukupno devetnaest radova.

Prva cjelina nosi naziv *Konteksti: memorijalni, biografski, omladinski, međunarodni i feministički* i sadrži pet radova. Stanislava Barać u radu pod naslovom “*Žena danas (1936–1940) i kultura sećanja*” predstavlja historijski slijed djelovanja sjećanja i zaborava u časopisu *Žena danas*, gdje je zaključila da je časopis radio na borbi protiv zaborava feminističkog naslijeđa. Osnovna teza na kojoj počiva rad jeste da je samo pokretanje i vođenje ovog časopisa ujedno predstavljalo prvu fazu organizovanog djelovanja Antifašističkog fronta žena te da je sadržaj časopisa zapravo i arhiv pokreta. Časopis *Žena danas* nastao je na inicijativu Komunističke partije Jugoslavije, te je glavni istraživački okvir za proučavanje prve serije časopisa *Žena danas* bila globalna historija antifašizma, Narodnog fronta, Komunističke internacionale i historija KPJ. Barać zaključuje da je ovaj časopis pripadao kako historiji žena tako i historiji jugoslavenskog feminizma. Veljko Stanić u radu pod naslovom “Parče velikog života: Mitra Mitrović o tridesetim godinama 20. veka” analizira autobiografske zapise iz tridesetih godina 20. stoljeća i ličnu zaostavštinu Mitre Mitrović, nastojeći sačuvati uspomenu

na nju kao jednu od glavnih učesnica komunističkog pokreta u Jugoslaviji. U svojim zapisima Mitra je nastojala prikazati vlastiti razvojni put prateći oscilacije između pripadnosti pokretu i individualne svijesti. Milica Ćuković u radu “Jedan je front: Predratna antifašistička glasila *Naš život* (1936–1938) i *Žena danas* (1936–1940)” poredi dva časopisa – *Naš život*, koji je izlazio u Novom Sadu u periodu od 1936. do 1938, te časopis *Žena danas*, prikazujući njihove međusobne konceptualne sličnosti. Oba časopisa nastala su kao rezultat potreba i ciljeva Komunističke partije Jugoslavije. Kao najpozitivnije civilizacijske tekovine obje publikacije isticale su mir i slobodu. Jelena Lalatović u radu “Internacionalizam ženske periodike: časopisi *Žena danas* (1936–1940) i *The Woman Today* (1936–1937)” analizira sličnosti i razlike između uredničkih politika časopisa *Žena danas* i časopisa *The Woman Today*, koji je izlazio u New Yorku od 1936. do 1937. godine, te ispituje na koje su sve načine ideologije antifaaizma i internacionalizma oblikovale žensku štampu. Oba časopisa bila su utemeljena na idejama solidarnosti među ženama. Svetlana Stefanović u radu “Apel za pravo glasa žena” analizira kakav su stav prema biračkom pravu žena imale političke stranke. Naime, prvi zahtjevi za pravo glasa žena formulirani su u Srbiji pred Prvi svjetski rat. Nakon usvajanja Vidovdanskog ustava ponikla je ideja o stvaranju jugoslavenske feminističke alijanse, pa je u vezi s tim 1927. godine osnovana Ženska stranka. Autorica zaključuje da je međunarodni pokret za pravo glasa žena utjecao na ženski pokret u Jugoslaviji.

Drugi dio Zbornika nosi naslov *Urednice – saradnice – čitateljke* i obuhvata pet radova. Larisa Kostić u radu “Bibliografija časopisa *Žena danas*: nedoumice i problemi” analizira bibliografske tehnike koje su se koristile pri izradi časopisa i zaključuje da se u njemu nalaze obrisi nezaustavljive revolucije i emancipacije žena. Navodi i to da je časopis *Žena danas* bio namijenjen rasonodi i općem obrazovanju žena, a u širem kontekstu da je bio skriveni glas KPJ. Ukupno je izdato trideset brojeva časopisa *Žena danas*, od kojih je dvadeset i devet sačuvano, dok je posljednji broj zaplijenjen od strane milicije, nakon čega je ovaj časopis i zabranjen. Iva Tešić u radu “Jugoslovenski karakter *Žene danas* (1936–1940): saradnici i publika” piše o načinima

promoviranja jugoslavenske orijentacije kroz časopis, te daje osvrt i na saradnike časopisa. Napominje da je časopis bio medijska platforma KPJ, te da su se u njemu ukrštale ideje komunizma i jugoslavenstva s feminizmom. Također, navodi se da je Redakcija pored štampanja anketa o pravima žena štampana i citate poznatih pisaca i političara, što je za cilj imalo preobraziti pasivne čitateljke. Žaneta Bukić Perušić u radu pod naslovom “Olga Timotijević kao urednica *Žene danas*” piše o Olgi Timotijević, koja je određeno vrijeme bila urednica časopisa *Žena danas*. Pod njenom palicom u časopisu se ukazivalo na važnost revolucionarne borbe s jedne strane, a s druge strane nastojala je utjecati na svijest žena da se bore za samostalnost i nezavisnost. Ostavila je veliki trag u uređivačkoj politici časopisa. Umrla je 1973. godine. Ana Koralić u radu “Pisma čitateljki: lično iskustvo/zajednički forum” analizira pisma čitateljki, gdje u upotrebu uvodi pojam *ličnog iskustva*. Analiza pisma čitateljki, kao odraza njihovih ličnih iskustava i priča, predstavlja prilog historiji privatnog, svakodnevnog života, ali i pokušaj teoretizacije zabilježanih ličnih iskustava. Isidora Grubački u radu koji nosi naslov “Angažman Vere Štajn Erlih u časopisu *Žena danas* (1936–1940)” zaključuje da je angažman Erlihove u časopisu bio odraz njenog naučnog rada te antifašističkih i feminističkih uvjerenja. Fokus unutar spomenutog opusa stavljen je na teme kao što su: transformacija školskog sistema, odnos aktivizma i naučnog istraživanja, položaj žena na selu i sl. Kroz svoj rad Erlihova je posebno isticala problem položaja ženske djece i potrebu njihovog školovanja.

Treća cjelina Zbornika nosi naziv *Književnost* i sadrži pet radova. Jelena Milinković u radu pod naslovom “Od šegrta do voza koji juri: pripovetka u časopisu *Žena danas* (1936–1940)” analizira pripovijetku koja je štampana u časopisu, te napominje kako je uloga književnosti u njemu bila emancipatorska, s osnovnom misijom da obrazuje. Goran Lazičić autor je rada “Književna kritika u časopisu *Žena danas*”, u kojem piše o književnoj kritici, te beletrističkim tekstovima i književnim prijevodima što su se nalazili u časopisu. Slavica Garonja Radovanac napisala je rad “Granična literatura (putopis, reportaža, feljton) u *Ženi danas*”, gdje je konstatovala da je časopis dosta prostora posvećivao graničnim žanrovima kao što su reportaže,

putopisi i sl., šireći na taj način utjecaj na žensku populaciju. Reportaža je bila prvenstveno ratna, a zatim i socijalna, te umjetnička i putopisna. Ksenija Rakočević u svom radu “Slika Crne Gore i Crnogorke u *Ženi danas*” piše o marginalizaciji crnogorske žene kao sastavnom dijelu patrijarhalnog modela svijeta te o tome kako je časopis *Žena danas* znatno utjecao na umrežavanje žena u Crnoj Gori, čime su dobile mogućnost da sudjeluju u ostvarivanju zajedničke ideje o većim pravima žena u Jugoslaviji. Tijana Tropin autorica je rada pod naslovom “Književni prevodi Olge Timotijević u *Ženi danas*”, u kojem analizira prijevode Olge Timotijević obilježene njenim profesionalnim i ličnim feminističkim i komunističkim angažmanom. Ti prijevodi su, napominje autorica, predstavljali i svjedočanstvo o formiranju moderne prevodilačke poetike.

Posljednja, četvrta cjelina Zbornika radova nosi naslov *Moć vizuelnog* i obuhvata četiri rada. Milanka Todić autorica je rada “Fotografija i fotomontaža na naslovnim stranama revije *Žena danas*”, koji upućuje na to da je na naslovnim stranicama časopisa dominirao jezik mehaničke slike, pri čemu fotografije i fotomontažu na naslovnim stranicama treba razumjeti kao provokativnu vizitkartu ne samo redakcije časopisa *Žena danas* već i cijelog komunističkog pokreta u Jugoslaviji. Bojana Popović napisala je rad “Modna rubrika *Žene danas*”, u kojem konstatuje da se modna rubrika u časopisu, zalaganjem za svrsishodnost, umjerenost i usklađenost, konceptijski distancirala od modnih navika krupne buržoazije, kao i od radikalnih komunističkih ideja. Žarka Svirčev autorica je rada pod naslovom “Saharinski duhovni lanac: o počecima feminističke filmske kritike”, u kojem analizira filmsku kritiku u časopisu *Žena danas*, osobito njenu feminističku dimenziju. Autorica zaključuje da filmska kritika časopisa i danas privlači pažnju, ali da će svoje puno priznanje dobiti tek ukoliko bude dio neke buduće enciklopedije o filmskoj kritici. Vida Knežević u radu “Fani Politeo Vučković u časopisu *Žena danas*: feminističke intervencije u likovnoj kritici i istoriji umetnosti” analizira tekstove likovne kritike u časopisu *Žena danas*, što ih je u rubrici “Umjetnost” pisala Politeo Vučković koja se bavila fenomenima moderne, a pripadala je struji predratne socijalne umjetnosti.

Na kraju čitanja ovog obimnog Zbornika, koji je bacio puno svjetlo na društvenu važnost časopisa *Žena danas* u jugoslavenskom međuraću, kao feminističke, idejne, prosvjetiteljske i antifašističke platforme, ostaje dojam o impresivnom broju istraživačkih aspekata otvorenih u iscrpnom sagledavanju jednog izvora koji mogu biti korisno polazište, ako ne i recept, uputa za slične analitičke poduhvate nad drugim medijskim društvenim platformama modernog doba.

Saima Lojić-Duraković